

radalom, Dunavölgy: a világ börtöne, Balkán a balkániaké, Moszkva, a „Harmadik Róma“. Külön részben tárgyalja a nemzetközi igazságosság problémáját és a zsidó kérdést. Az „egyetlen örök utat“ a keresztény megújulásban jelöli meg. Szimbolikus az utolsó fejezet címe: „Húszévesek internacionáléja“.

JANIK GYULA DR.: *A magyar főiskolai hallgatók statisztikája az 1931–32. tanévben.* Szerkesztette és kiadja a M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal. Bp. 1933, 4-r. 92 l.

A magyar egyetemi és főiskolai hallgatók demográfiai, szociális és tanulmányi viszonyairól a Statisztikai Hivatal ez alkalommal a harmadik ismertetést teszi közzé. A kiadvány eredményei távolról sem biztatók. Igaz, hogy az adatok értelmében a főiskolák felé való áramlás lendülete a kedvezőtlen gazdasági helyzet hatása alatt megtört, azonban a szellemi munkanélküliség terén lényegesebb javulást csak a gazdasági élet fellendülése idézhet elő, vagyis „az értelmiség felső rétegének boldogulása nemcsak kultúrpolitikai, hanem gazdasági kérdés is“. Az általános rész öt kérdést tárgyal: a hallgatók számának alakulása; demográfiai viszonyok; szociális viszonyok; tanulmányi viszonyok; a kiadott főiskolai oklevelek számának alakulása az elmúlt évtized folyamán. Az előadott statisztikai anyag távlatát külföldi összehasonlítások, szemléleteségét pedig 15 szöveggöztí, valamint 19 adatkört feldolgozó 36 egészoldalas táblázat biztosítja.

KORNIS GYULA: *Tudományelmélet és tudománypolitika.* Berzeviczy-Emlékkönyv. Budapest, 1934. 63–83 l.

Mint a kultúrpolitika egyik ága, a tudománypolitika réges-régen megvolt, noha maga a szó csak a XX. század elején keletkezett, amikor a németek a Kaiser Wilhelm-Gesell-

schaft hatalmas kutató intézeteit megalkották. A modern kultúrállam tudományfejlesztő tevékenységének két indítéka van: eszményi, normatív síkon az igazságkeresés kutsza, mivel az igazság megismerésére való törekvés az emberi kultúra elemi imperativusza; reális indíték pedig az ismeretek technikai eszközértéke, mert a tudományos megismerés az ember gyakorlati-technikai tevékenységének az alapja. Persze az állam tudománypolitikája nem korlátozódhatik az anyagi kultúrát szolgáló természet-tudományi-technikai tudományokra, hanem gondoskodásának ki kell terjednie a szellemi tudományokra is, amelyek a nemzet szellemi-erkölcsi erőinek forrásai. Ezután vitába száll Kornis a német nemzeti szociálistudománypolitikájának a tudomány mivoltáról táplált felfogásával, megvédelmezve a neohumanizmus idejéből való tudománykonceptiót, amely a tudomány lényegadó jegyeinek az időfelettséget, a semlegességet és az autonómiát minősítette. Majd a tudománypolitikában a tudomány és politika érvényesülésének egyensúlyát elemzi, hangsúlyozva az egyetemi önkormányzat föltétlen szükségét.

8. Jogtudomány.

JAKABFFY ELEMÉR DR.: *Adatmutató a nyelvi, faji és vallási kisebbségek jogi, politikai, kulturális és gazdasági helyzetéről, különös tekintettel a magyar kisebbségekre.* A „Magyar Kisebbség“ nemzetpolitikai szemlében 1922 szeptember 1-től 1934 augusztus 31-ig közölt anyagból közlésezi. Lugo, 1934. 108 l.

Az Adatmutató négy részből áll: I. A kisebbségi kérdés általános, jogi és nemzetközi vonatkozásai; II. A kisebbségi kérdés alakulása és problémái az utódállamok területén, különös tekintettel a magyar kisebbségekre; A) Románia, B) Csehszlovákia, C) Jugoszlávia, D) Burgenland, E) Az utódállamok magyar nemzet-

kisebbségeinek együttműködéséről és ennek nemzetközi vonatkozásairól; III. Más nemzetkisebbségek helyzetképeiről (21 államból adatok); IV. A világpolitika különös tekintettel a nemzetkisebbségekre; Az összmagyarság kultúréletéről; Vegyesek. Ez az adatmutató nemcsak eligazít a Magyar Kisebbség első 13 évfolyamának gazdag anyagában, hanem a legnagyobb elismerést nyújtja magának a szerkesztőnek, Jakabffy Elemérnek, aki a kisebbségi életnek minden fontos eseményét megörökítette a jövő történetírás számára.

I. *Konkordátum és Római Egyezmény*. Cluj, 1933. 32 l. — II. *Statusul Catolic Ardelean și Acordul dela Roma*. Recursul episcopiei catolice de rit latin de Alba Iulia în contra sentinței Nr. 51—1932 din 4 Iulie 1933 a tribunalului Cluj. Cu o introducere de Dr. E. Gyárfás. Cluj, 1933. 76 l. — III. *Pop, Valeriu: Acordul dela Roma*. Cluj, 1934. 159 l.

Az Erdélyi Róm. Kat. Státus perével kapcsolatos három fontos kiadvány. I. A Konkordátum és a Római Egyezmény szövegközlése hiteles francia eredetiben s magyar fordításban. II. Gyárfás Elemér bevezetésével annak a fellebbezésnek szövege, amelyet a latin szertartású katolikus püspökségünk a helybeli törvényszék ítélete ellen adott be. A függelék négy mellékletet közöl: 1. Diploma suppletorium de negotio religionis, 2. Decreta et Vitae Regum Ungariae, qui Transylvaniam possederunt Claudiopoli Typis. Academ. Soc. Jesu Anno MDCCLXIII. (idéztek: pag. 394., 395., 407., 408.), 3. Debateri Parlamentare No. 54., 4. a román külügyminisztérium 12.052. sz. leirata. III. Pop Valér, mint a Római Egyezmény megkötésénél a román királyi kormány megbízottja, e könyvében a támadások igazságtalanságát mutatja ki. Könyve három fejezetre oszlik: előbb a kormány és a R. K. Státus

közi tárgyalások menetét ismerteti, azután az egyezmény lényegét fejti ki, végül a támadások kérdésével foglalkozik. Tárgyilagos, higgadt írás.

Magyar Statisztikai Zsebkönyv. II. évf. 1932. Szerkeszti és kiadja a M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal. Bp. 1933. 16-r. X. l. 1 térkép. 203 l.

A Statisztikai Hivatal a közérdeknek kívánt eleget tenni, amikor a Magyar Statisztikai Zsebkönyv I. évfolyamát megjelentette. De egyúttal kísérletnek is szánta a Zsebkönyv I. évfolyamát: hogyha közérdekű cselekedete a közérdeklődéssel is találkozhat, akkor a Zsebkönyv kiadását rendszeresíti. A 26 fejezetben feltűnő gazdag anyagot nyújtó II. évfolyam tehát elsősorban a Zsebkönyv sikere mellett tanuskodik. Az *Erdélyi Magyar Évkönyv* a mi körülményeink közt ugyanerre a jelentős szerepre vállalkozhatnék.

MIKÓ IMRE: *Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés*. Az Erdélyi Fiatalok Falufüzetei, 4. sz. Cluj, 1932. 134 l.

Mikó Imre könyve két részre oszlik. Előbb a nemzetiségi kérdés hosszmetését: 9 vegyes lakosságú község ú. n. falutörténetét adja, majd keresztmetését a társadalmi helyzetkép bemutatásával. Az első résznek a román kontinuitás-elméletet cáfoló levéltári kutatásai és történeti fejtegetései adnak különös jelentőséget; a tanulmány legszebb fejezeteit találjuk itt. A második résznek a rendszere érdekes. A különböző nemzetiségű lakosok együttélésének vizsgálatát a családdal kezdi és a tulajdonnal végzi. E két alapvető tétel köré csoportosítja a nemzetiségek mai viszonyának többi tényezőit. Legelőször statisztikai összefoglalás a nemzetiségek számbeli arányáról, a tényleges és természetes szaporodásról s az asszimiláció irányáról. A családból kiindulva s az egyén nemzetiségi tudatának kialakulását kísérve tárgyalja az iskola, az egy-

ház és a politika szerepét. „A falusi nemzetiségi község” című fejezetben azt a társadalmi öntudatot keresi, amely „az egy nemzetiségűeket összefogja minden más tagolódás elválasztó vonalán túl”. Így a tárgyalás menete az egyéntől a társadalmi közösség felé vezet; a nemzetiségi kérdést folyamatnak fogja fel.

MIKÓ IMRE Dr.: *A székely közületi kulturális önkormányzat*. Magyar Kisebbség, 1934. 13. 15–16. sz. 365–378., 441–464 l.

Mikó Imre kisebbségjogi tanulmánya tulajdonképpen doktori értekezésnek készült az I. Ferdinánd Tudományegyetem jogi karán. Román nyelven a Glasul Minorităților közölte. Közérdekű tartalmánál fogva azonban szükséges volt magyar nyelven és nemzetpolitikai szemlényben való megjelentetése is. Két részre oszlik: I. A székely autonómia a nemzetközi jog szempontjából, II. A székely autonómia az államjog szempontjából. Az első részben a párizsi szerződés II. pontjának eredetét és magyarázatát, s a kisebbségi szerződések és az önkormányzati jog viszonyát ismerteti. A jelentősebb második részben előbb a székely önkormányzat szervezetét mutatja be: közjogi jelleg, történeti vonatkozások: — a II. szakasz nem konstitutív, hanem csak deklaratív jellegű —, alapelvek: a nemzetiség megállapítása, az autonómia területi kiterjedése, megalakulási eljárások, az önkormányzat szervei és feladatai, anyagi források, állami ellenőrzés. „A székely önkormányzat és az állami törvényhozás” c. fejezetben a párizsi szerződés, az 1918. dec. 1-i határozatok, az 1924. júl. 26-i elemi oktatásról, 1925. febr. 19-i magánoktatási, 1925. márc. 7-i bakka-laureátusi vizsgáról szóló, 1928. ápr. 22-i kultuszt., 1928. máj. 15-i közép-foku oktatásról szóló és 1932. ápr. 22-i egyetemi oktatásról szóló törvény elemzését adja a kérdés szempontjából. A tanulmányt befejező rész kü-

lön kiemeli Dr. Balogh Arthur, Dr. Paál Árpád, Dr. Papp József és Dr. Tusa Gábor idevágó munkásságát. A forrásmunkák 39 könyvre, illetve folyóiratcikkre utalnak.

MOÓR GYULA, vitéz: *A természetjog problémája*. Értekezések a filozófiai és társadalmi tudományok köréből. IV. k. 10. sz. Bp. M. Tud. Akadémia, 1934, 45 l.

E tanulmány az újabb jogböceiet legkényesebb kérdését, a természetjogi felfogás és a jogi pozitívizmus ellentétét fejti ki. A jogi pozitívizmus szerint minden jogot valamely történeti folyamat rendjén a társadalmi hatalom hoz létre, viszont a természetjog az emberi cselekvéseket szabályozó olyan normatív rend, amely fennállásának alapját nem emberi tételezésben s különösen nem a társadalmi hatalom parancesszavában bírja, hanem tartalmánál fogva — a különböző felfogásoknak megfelelően — vagy intrinsece bonum, vagy logikai, ill. természet törvényszerű szükségyszerűsége alapszik, vagy az Isten akaratára. Kétféle természetjogi felfogást ismerünk: I. a XVII. és XVIII. század profán természetjogának felfogását, melynek értelmében a természetjog 1. általános érvényű, változatlan, örökkévaló, 2. abszolútértékű, feltétlenül helyes, 3. a tételes jognál magasabbrendű, a vele ellenkező tételes jog érvényét lerontja, 4. részletesen meghatározott tartalommal bír; II. az aristotelesi és skolasztikus természetjog, mely a „suum cuique” elvet hangoztatja s letompítja az előbbi forradalmiságát. Ma az utóbbi, a skolasztikus természetjogi felfogás a harcra képes. Ezért a jogi pozitívizmussal való szembeállításban a szerző is ezt a felfogást tárgyalja. Az ellentét két pontban csúcsosodik ki: 1. az erköles szerepére és 2. a tételes jog mivoltára vonatkozó felfogásban. Szerző a szintézist a negatív természetjog megfogalmazásában látja valószínűnek. A skolasztika „kiáltóan erkölestelen” és

„pusztán igazságtalan“ különbségtevéseből kiindulva eljut egy olyan felfogáshoz, amely a jogalkotó társadalmi hatalom számára általánosan, állandóan és megváltozhatatlanul fennálló logikai, fizikai, szociológiai és etikai korlátokról beszél s amelyet negatív vagy limitatív természetjogi felfogásnak lehet nevezni. A szerző tanulmánya nagyobb felében e négy, a jogalkotó hatalmat korlátozó (logikai, fizikai, szociológiai és etikai) „lehetetlenség“ közelebbi kifejtését adja.

SZÉL TIVADAR Dr.: *A háború genetikai hatásai*. Magyar Statisztikai Szemle, 1933, XI. évf. 1. sz. 15–17 l.

A háború genetikai hatásán a népességnek azokat a háborúra visszavezethető összetétel- és tulajdonságváltozásait értjük, amelyek nemcsak a háború idején élt népességet, hanem az azt követő nemzedékeket is sújtják. Ezek révén a jövő nemzedék minősége s különböző demográfiai szempontok szerint való megoszlása változik. Ezek a hatások kétfélek: 1. eugenetikaiak, az elkövetkezendő nemzedékekre előnyösek: a rezisztensebb idősebb korosztályok nagyobb arányban jutottak nemzéshez, rokoni házasságok száma esökkent, fejlődött a fajismeret, stb.; 2. diszgenetikaiak, a jövő nemzedékekre károsak: különösen a depopuláció és a demoralizáció következményei.

9. Közgazdaságtudomány.

DRAGOS, GHEORGHE Dr.: *Cooperafia în Ardeal, istoric, situația actuală, perspective*. București, 1933, 198 l.

A könyv Erdély szövetkezeti életének összefoglalása. A bővebben tárgyalt román szövetkezeti mozgalom keretében három korszakot különböztet meg: 1. az első szövetkezetet Roman Visarion 1867-ben alapítja Ră-

șinar-Sibiuban, 2. a második korszak a román mezőgazdasági szövetség tevékenységével kezdődik 1893-ban, 3. a harmadik az Astra keretében Stroescu Vasile anyagi támogatásával megindított 1911-i szövetkezeti mozgalom korszaka. Szerző külön fejezetben tárgyalja a szász és a magyar szövetkezeti mozgalmat. A magyarral kapcsolatosan megállapítja, hogy nem fejlődik. Majd a munka utolsó fejezetében összesítve és összehasonlításban adja az erdélyi három nemzeti-szövetkezeti mozgalmainak 1929. évvégi helyzetképét.

ESPINAS, GEORGE: *Les origines du capitalisme*. Sire Jehan Boinebroke patricien et drapier douaisien. Lille, 1933, 248 l.

Érdekes gazdaságtörténetírási módszerre ad példát Espinas, a párizsi külügyminisztérium levéltárnoka, a középkori város- és gazdaságtörténet művelője. A tőkegazdálkodás kialakulását kutatja és mutatja be a flandriai Doua szülötte, Boinebroke, tanácsúr és posztókészítő élettörténetén keresztül. Látjuk a gazdaságpolitikust, a tőkehalmozót, az uzsorást, a nagyszerű üzemvezetőt, a bér munka kihasználásának mesterét, a „vertikális koncentráció“ gazdasági üzemtípusának megalkotóját, egyszóval a kapitálistát a XIII. század második felében kialakuló kapitalista rendszer és a flamand polgárisztokrácia bűneinek típizáló képviselőjeként. Érdekes módszer, de értékelésénél figyelembe kell vennünk a *Die europäische Stadt* véleményét is: „bizonyára osztályának kinövése és nem típusa volt“

FERENCZI ZSIGMOND: *ABC*. Cluj, 1934. 16-r. 110 l.

E könyv első azok között, amelyek kisebbségi társadalmunk sajátos társadalmi és gazdasági törvényeinek megfelelő autárhikus berendezkedés rendszerének vázlatát adják. Alapelve a munkaközösség. Központi gon-